

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR
KABİNETİ YANINDA
TERMINOLOGİYA KOMİSSİYASI

TERMINOLOGİYA MƏSƏLƏLƏRİ

№2

Bakı - 2017

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR
KABİNETİ YANINDA
TERMINOLOGİYA KOMİSSİYASI

TERMINOLOGİYA
MƏSƏLƏLƏRİ

№2

*Toplu Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya
Komissiyası tərəfindən rəsmi qeydiyyatda alınmışdır.
Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Mətbu nəşrlərin reyestrinə
daxil edilmişdir. Reyestr №3362*

Bakı – «Elm» – 2017

BAŞ REDAKTOR: *akademik AKİF ƏLİZADƏ*
REDAKTOR: *professor SAYALI SADIQOVA*

REDAKSIYA HEYƏTİ: akademik İsa Həbibbəyli, akademik İbrahim Quliyev, akademik Kamal Abdullayev, akademik Tofiq Nağıyev, akademik Rasim Əliquliyev, akademik Dilqəm Tağıyev, akademik Əhliman Əmiraslanov, akademik Teymur Kərimli, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri Anar Rzayev, akademik Vasim Məmmədəliyev, akademik Rəfael Hüseynov, akademik Nailə Vəlixanlı, akademik Ramiz Məmmədov, akademik Möhsün Nağısoylu, akademik Nizami Cəfərov, akademik Muxtar İmanov, AMEA-nın müxbir üzvü Ərtəgin Salamzadə.

Terminologiya məsələləri. Bakı, “Elm”, 2017, 260 səh.

ISBN 5-8066-1711-4

460200000
655(07)-2017

Ünvan: *Bakı şəh., H.Cavid prospekti 115, 5-ci mərtəbə, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, “Terminologiya məsələləri”. əlaqə: (012)510-20-56; <http://www.terminologiya.org>, e-mail sayalisadigova@yahoo.com.*

© «Elm» nəşriyyatı, 2017

Möhsün Nağısoylu
AMEA-nın həqiqi üzvü,
dr_mohsun@yahoo.com

**AZƏRBAYCAN DİLİNİN LÜĞƏT TƏRKİBİNİN
ZƏNGİNLƏŞMƏ MƏNBƏLƏRİ***
(ORTA ƏSRLƏR)

Açar sözlər: dilin zənginləşməsi, tərcümələr, lüğətlər, “Kəvamilüt-təbir”, söz yaradıcılığı

Key words: enrichment of the language, translations, dictionaries, “Kavamil at-tabir”, word formation

Ключевые слова: обогащение языка, переводы, словари, “Кавамил ат-табир”, словообразование

Müasir Azərbaycan-türk ədəbi dili uzun bir inkişaf yolu keçərək zaman-zaman cilalanmış, saflaşmış və təkmilləşmişdir. Sonuncu səmavi din olan islamı hələ VII əsrdə qəbul edən Azərbaycan türklərinin bu dinin əsas daşıyıcıları olan ərəblərlə və farslarla yüzilliklər boyu sıx ictimai-siyasi və ədəbi-mədəni əlaqələrdə olmaları Azərbaycan-türk ədəbi dilinin inkişafı və zənginləşməsində mühüm rol oynamışdır. Belə ki, Azərbaycanın yerli əhalisi, xüsusilə də ziyalılar və qələm sahibləri: şair və yazıçılar, tərcüməçilər adı çəkilən əlaqələrin nəticəsi olaraq istər-istəməz dini anlayışları bildirən bir çox söz və ifadələri ərəbcədən və farscadan ya olduğu kimi qəbul etmiş, ya da onlara qarşılıq taparaq öz yazılı ədəbi dillərini daha da təkmilləşdirmişlər. Ümumiyyətlə, məsələyə tarixi aspektdən yanaşdıqda orta yüzilliklərdə Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin yeni söz və terminlər hesabına zənginləşməsinə dair mənbələr sırasında, fikrimizcə, ilk növbədə aşağıdakı yazılı qaynaqları xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır:

1. Orta yüzilliklərdə ərəbcədən, xüsusilə də fars dilindən tərcümə olunmuş əsərlər;

2. Orta əsrlərə aid ərəbcə-türkcə və farsca-türkcə lüğətlər.

Əsasən, XV-XVI yüzilliklərə aid ilkin Azərbaycan tərcümə əsərlərinin çoxu fars dilindən tərcümə olunmuşdur. Əlyazma kitabları şəklində günümüzdə qədər gəlib çatan bu dəyərli yazılı qaynaqlar həm nəsrə, həm də nəzmlədir və daha çox, dini və bədii-fəlsəfi mövzuları əhatə edir (bax:9).

* Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişaf Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF-KETPL-2-2015-1(25)-56/46/5.

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	3
<i>Möhsün Nağısoylu. Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin zənginləşmə mənbələri (orta əsrlər)</i>	5
<i>Sayalı Sadıqova. Termin və anlayışların məntiqi-funksional xüsusiyyətləri</i>	22
<i>Mayıl Əsgərov, Gülsüm Hüseynova, Gülrux Həsənova. Azərbaycan dövləti tərəfindən tətbiq edilən dil siyasəti (İsmayılı, Qəbələ və Oğuz rayonlarında icra vəziyyəti)</i>	33
<i>Binnur Erdaği Doğuer. Azərbaycan türkçesinin izahlı luğati'ndeki türkçe tip terimleri</i>	48
<i>Наиля Юсифова. Классификация Азербайджанских топонимов по происхождению</i>	55
<i>Sima Quliyeva, Şəbnəm Həsənli-Qəribova. Terminoloji lüğətlərin tərtib olunmasının ümumi və xüsusi prinsipləri haqqında</i>	64
<i>Baba Məhərrəmli. Türkologiyada etimologiya məsələləri</i>	73
<i>Səbinə Alməmmədova. Alınmaların nizamasalınması standartlaşdırma mərhələsi kimi</i>	82
<i>Aygün Alcanova, Aybəniz Həsənova. Şifahi diskursda pauzaların funksional səciyyəsi</i>	94
<i>Айнель Мешадиева. Проблемы становления и классификации причастий в тюркологии</i>	101
<i>Baba Məhərrəmli, Aynel Məşədiyeva. Alınma terminlərin və sözlərin qarşılığının verilməsinə ehtiyac varmı?</i>	113
<i>Lamiyə Babayeva. Neft sənayesinə aid mürəkkəb və söz birləşməsi şəklində olan terminlərin spesifik xüsusiyyətləri</i>	118
<i>Shalala Anvar. Indefinite pronouns in English and French as determiner</i>	129
<i>Fizuli Mustafayev. Sonu qoşa samitli sözlərin kino dilində işlənmə məqamları</i>	139
<i>Ламия Мургузова. Проблемы письменной передачи азербайджанских имен собственных на азербайджанских русскоязычных сайтах</i>	145
<i>Nərminə Yunusova. İngilis dilinin qlobal dil kimi yayılmasının əsas amilləri haqqında</i>	150
<i>Jalə Məmmədova. Azərbaycan və ingilis dilində ekologiya terminlərinin yaranma prosesi və spesifik xüsusiyyətləri</i>	157
<i>Nigar Həmidova. Akademik diskursun janrları</i>	167

<i>Günay Qarayeva. Danışiq aktında performativ və konstativ cümlələr</i>	173
<i>Ramil Bayramov. Azərbaycan dilində abreviatura üsulu ilə yaranan psixologiya terminləri</i>	180
<i>Təranə Xəlilova. Memarlıq terminlərinin etimologiyası və yaranma tarixi</i>	186
<i>Rana Babayeva. Advertising and its role in modern society</i>	192
<i>Xəyalə Əliyeva. Mətnin struktur elementləri</i>	199
<i>Sahilə Mustafayeva. “Kitabi-Dədə Qorqud” un dastan diskursu</i>	207
<i>Yeganə Əliyeva. Diplomatik terminlər haqqında</i>	215
<i>Ülkər Mirzəyeva. Qədim Yunan dilində türk mənşəli toponimlər</i>	225
<i>Nərmin Səfərova. Azərbaycan dilində morfoloji yolla yaranan tibb terminləri</i>	233
<i>Aygül Qocayeva. Müstəqillik illərində abreviaturaların yaranmasını şərtləndirən amillər</i>	240
<i>Sayalı Sadıqova. Azərbaycan dilinin ilk elmi qrammatikasının tərcüməsi, tədqiqi və şərhı</i>	248
<i>Terminologiya Komissiyasının qəbul etdiyi terminlər</i>	254
<i>Qaydalar</i>	255